

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Political efficacy, een derde exploratie

Janmaat, J.

Citation

Janmaat, J. (1972). Political efficacy, een derde exploratie. *Acta Politica*, 7: 1972(4), 483-489.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449319>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449319>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

braucht³⁸ werden eventuell die italienischen Einigungsbemühungen lehren. Der Aufbau einer gewerkschaftlichen Gegenkraft ist aber nicht nur durch gesellschaftstheoretische und organisatorische Traditionen erschwert, er sieht sich gegenüber den Transnationalen Konzernen in einer verzweifelt ungünstigen Ausgangsposition, die der Sekretär der EMB/IMB, Günter Köpke, so beschrieb: 'Das Eigentum an dem Produktionsmittel verleiht Unternehmern ein konstituierendes Vorrecht in der Gesellschaft. Sie können enorme finanzielle, personelle und organisatorische Mittel zur Verteidigung ihrer Vorherrschaft einsetzen. Die Koordinierung der wirtschaftlichen Interessen innerhalb der multinationalen Unternehmen unter einem einzigen Gesichtspunkt, nämlich der grössten Rentabilität, ist relativ leicht zu realisieren. Die Praxis der ständigen internationalen Geschäftsbeziehungen und grössere Bildungschancen tragen dazu bei, die sprachlichen Hindernissen zu überwinden'.³⁹

Politische Wissenschaft, deren Erkenntnisinteresse von gesellschaftlicher Emanzipation, Chancengleichheit und demokratischer Entwicklung geleitet ist, sollte an den dargestellten Problemen der Gewerkschaften nicht vorbeisehen können. Ihr fiele die Aufgabe zu mit ihren Mitteln dazu beizutragen, dass die sich durch die Expansion der Transnationalen Konzerne ändernden internationalen sozialen Beziehungen richtig erkannt werden und damit ein auf Ueberwindung illegetimer Machtstrukturen gerichtetes gewerkschaftliches Handeln erfolgreicher sein kann.

³⁸ WGB, Die Gewerkschaften, a.a.O.

³⁹ Günter Köpke, a.a.O.

Political efficacy, een derde exploratie door J. Janmaat

In juli 1968 is in Acta Politica het artikel „Political Efficacy: a further exploration” gepubliceerd¹. Hierin is aandacht geschonken aan het door politikologen ontwikkeld begrip „political efficacy”, hetgeen mogelijk omschreven zou kunnen worden als politiek zelfvertrouwen. Het begrip is in het onderhavige artikel in tweeërlei zin opgevat. Ten eerste als een norm, die „refers to the set of expectations that people will feel able to act freely and effectively in the political sphere in relation with a government responsive to their initiatives”. Ten tweede als het gevoel dat „refers to whether people do in fact feel capable of acting freely and effectively”². De belangstelling was vooral gericht op het bepalen van indicatoren welke aan de inhoud van het begrip vorm kunnen geven, en het vaststellen van de relaties tot enkele belangrijk geachte variabelen.

Om die belangstelling te bevredigen is een onderzoek verricht in Amsterdam. Via een a-selecte steekproef zijn 1513 kiesgerechtigden ondervraagd. De mate van political efficacy werd bepaald aan de hand van een score, die behaald werd door een vragenlijst te beantwoorden. Als variabelen van het begrip werden onderzocht: geslacht, inkomen, opleiding, politieke kennis, partijkeuze en stabiliteit van het kiesgedrag. Het uit de analyse voortkomend resultaat komt er in grote lijnen op neer dat een sterke relatie is gevonden tussen de political efficacy en het ontwikkelingsniveau. Met als belangrijkste aantekening daarbij dat op het hoogste ontwikkelingsniveau de krachten van de socialisatie der normen worden tegengewerkt door het zien falen van de regering m.b.t. haar beleid t.o.v. sommige normen. Op dit niveau heerst meer inzicht in het handelen van de regering, wat discrepantie teweeg brengt tussen de political efficacy en het vermogen tot het aanbrengen van wijzigingen in het beleid. Alle bovenvermelde variabelen zijn op hun relaties met de political efficacy getoetst, eventuele conclusies vermeld en aan de hand van de tabellen gestaafd. Op sommige tabellen, en de daaruit afgeleide of verklaarde tussenconclusies, wil ik hier nu terugkomen.

Het wil mij voorkomen dat aan de tabellen 6, 9 en 13 uit dat artikel mogelijk een verdere uitwerking kan worden toegevoegd. Ik heb trouwens moeite met de interpretatie van deze tabellen. En wel omdat bij de aangegeven percentages in de rijen er aandacht moet worden geschonken dat deze percentages niet zonder meer met elkaar kunnen worden vergeleken, daar de kiezers met een bepaald niveau van ontwikkeling over de drie graden van de political efficacy zijn verdeeld zoals in tabel 1 is weergegeven.

Mijns inziens kan deze verdeling niet worden losgekoppeld van de drie tabellen en dient zij bij de interpretatie ervan te worden gebruikt, wil men althans fouten voorkomen. Er moet in de eerste rij van de tabellen 6, 9 en 13 rekening mee

¹ H. Daudt, C. E. v. d. Maesen en R. J. Mokken, Political Efficacy, a further Exploration, Acta Politica III, 1967-68, nr. 4, blz. 286-307.

² Op. cit. blz. 289.

Tabel 1

ontwikkelingsniveau	political efficacy			
	laag	midden	hoog	
laag	45%	34%	21%	= 100%
midden	31%	33%	36%	= 100%
hoog	13%	36%	51%	= 100%

worden gehouden dat 45% van de kiezers met een laag ontwikkelingsniveau een lage efficacy heeft en slechts 21% een hoge. Dientengevolge zullen in iedere tabel in de eerste rij de percentages van de getallen van dat gedeelte van de eerste kolom meer dan tweemaal zo hoog liggen als de percentages van het betreffende gedeelte van de laatste kolom. Als de gegevens in de rij gesplitst zijn naar de indicatoren van een andere variabele, b.v. stabiliteit van de partijkeus, blijft dit voor zo'n groepje getallen van de tabel of matrix gelden.

Om deze manier van dubbele interpretatie, die gecompliceerd is en de mogelijkheid op derailleren vergroot, te omzeilen zijn de gegevens der tabellen ³, op een andere wijze uitgewerkt. Nu zijn niet de absolute aantallen der rijen op 100% gesteld, maar de absolute aantallen van ieder niveau van ontwikkeling met een bepaalde mate van efficacy. De percentages zijn dan van toepassing op de derde ingebrachte variabele. Laten we eens zien wat dit nu voor resultaten geeft in de aldus gewijzigde tabel 6, hier aan te duiden met 6 w. Uit tabel 5 van het betrokken artikel blijkt dat voor de totale steekproef 63% van de respondenten een lage, en 37% een hoge politieke kennis heeft. Uit tabel 6 w kan nu voor elk der groepen de discrepantie met het totaal worden afgelezen. Evenals de schrijvers van het hier behandelde artikel komen wij tot de conclusie dat met het oplopen van de mate der political efficacy de politieke kennis toeneemt. De opmerking „For the lowest level of education a high sense of efficacy is found for 33% of those possessing a high degree of political knowledge and for 16% of those with little knowledge” ⁴, zegt weinig. Je zou geneigd zijn te zeggen dat het percentage respondenten met hoge politieke kennis ongeveer tweemaal zo groot is als met lage politieke kennis, tenminste voor zover het de kiezers betreft met een laag ontwikkelingsniveau en een hoge efficacy. Uit tabel 6 w blijkt dat deze zich verbonden als 49 : 51, ofwel nagenoeg als 1 : 1. De gecompliceerde tabel 6 maakt het interpreteren moeilijk.

Zo staat er m.b.t. het hoogste niveau van ontwikkeling: „In the highest educational group most of the association of knowledge and efficacy has disappeared: virtually equal percentages (53%, 52%) scoring high on efficacy for both levels

³ De gegevens zijn verstrekt door drs C. E. v. d. Maesen.

⁴ *Acta Politica III*, blz. 297.

Tabel 6 w

ontwikkelingsniveau	politieke kennis	political efficacy		
		laag	midden	hoog
laag	laag	79%	65%	51%
	hoog	21%	35%	49%
midden	laag	70%	52%	30%
	hoog	30%	48%	70%
hoog	laag	52%	32%	39%
	hoog	48%	68%	61%

of knowledge” ⁵. Dit is m.i. zonder meer niet juist. Van de respondenten uit deze groep heeft 39% een lage en 61% een hoge politieke kennis! Er blijkt ook uit tabel 6 w dat het percentage met hoge politieke kennis hoger is dan van mensen met dezelfde mate van efficacy en een laag ontwikkelingsniveau en ook hoger dan mensen met hetzelfde ontwikkelingsniveau en een lagere efficacy.

Dat het percentage minder sterk is gestegen dan men aan de hand van de andere zou vermoeden is misschien een nadere beschouwing waard. Dit is overigens in de eindconclusies in 1968 reeds onderkend. Over het lage onderwijsniveau wordt dan nog de opmerking geplaatst: „At these levels of education factors seem to be involved that lead to mutually reinforcing high levels of political knowledge and efficaciousness” ⁶, terwijl over het hoogste niveau dan wordt gezegd: „At the highest educational level, however, this is not the case. Level of political knowledge and sense of efficacy are more independently distributed” ⁷. De percentages in tabel 6 w geven echter aan dat bij stijging van het niveau van opleiding en toenemende mate van efficacy de politieke kennis toeneemt. Dit geldt voor ieder niveau, niet onafhankelijk, maar in relatie met elkaar van de variabelen. Voor een beter inzicht is in tabel 2 in percentages weergegeven hoe

Tabel 2

ontwikkelingsniveau	political efficacy			totaal
	laag	midden	hoog	
totaal	31	23	15	= 69%
midden	6	6	7	= 19%
hoog	2	4	6	= 12%
totaal	39	33	28	= 100% (1513)

⁵ Op. cit. blz. 298.

⁶ Op. cit. blz. 298.

⁷ Op. cit. blz. 298.

de respondenten der steekproef over de verschillende groepen zijn verdeeld naar niveau van ontwikkeling zowel als de mate van efficacy.

Een navenante bewerking, gedaan met tabel 6, is toegepast op tabel 9. Het aantal respondenten met een bepaalde graad van efficacy en van eenzelfde ontwikkelingsniveau wordt weer op 100% gesteld. Verdeeld is nu naar het percentage stemmen op establishment- en niet-establishmentpartijen. Dit is weergegeven in tabel 9 w. In tabel 8 op blz. 299 staat aangegeven dat in totaal de verhouding tussen deze twee groepen partijen ligt op 59 : 41. Uit tabel 9 w blijkt nu dat bij toenemende efficacy een hoger percentage kiezers op de establishment partijen stemt. Dit geldt evenzeer bij het omhoog gaan van het ontwikkelingsniveau. Het verschil tussen deze variabelen is daarbij dat bij toenemende efficacy het percentage sneller stijgt als men op hetzelfde ontwikkelingsniveau blijft, dan wanneer men in ontwikkelingsniveau stijgt en de mate van efficacy gelijk houdt. Dit duidt m.i. op een sterkere relatie tussen efficacy en de establishment dan tussen ontwikkelingsniveau en establishment. Evenals in tabel 6 w beantwoordt ook hier de groep van het hoogste niveau met de grootste efficacy niet geheel aan de trend, door een iets afnemend percentage stemmen op de establishmentpartijen t.o.v. de omringende groepen.

Tabel 9 w

ontwikkelingsniveau		political efficacy		
		laag	midden	hoog
laag	establishment	46	61	74
	non-establishment	54	39	26
midden	establishment	49	60	82
	non-establishment	51	40	18
hoog	establishment	57	70	67
	non-establishment	43	30	33

De originele tabel 9 is naar mijn mening ook slechts weer te interpreteren m.b.v. de hier reeds eerder gegeven verdeling van tabel 1. Zo staat te lezen: „For the two lowest levels of education there is a strong relation between sense of efficacy and preference for establishment parties. In these educational groups the voters for non-establishment alternatives have low percentages with high efficaciousness (13% and 17%) compared with voters on establishment parties (28% and 44%)”⁸. Dat is allemaal ongetwijfeld waar. Toch blijft het ogenschijnlijk duidelijker uit tabel 9 w. Op het laagste ontwikkelingsniveau verhouden zich de kiezers met een hoge efficacy als 74 : 26, ofwel nagenoeg als 1 : 3. In dezelfde kolom

⁸ Op. cit. blz. 300.

is de verhouding op het middelste niveau als 82 : 18. Beide groepen liggen ook boven het totale gemiddelde.

De tussenconclusie: „Remarkable is the marginal position of the middle educational group. For those who — by their party choice — showed a preference for establishment parties, the distribution of the sense of political efficacy is similar to that for the highest educational group”⁹, is m.i. weer minder juist. De respectievelijke percentages van stemmen op de establishment partijen van 49, 60 en 82 vertonen weinig overeenkomst met 57, 70 en 67, zeker niet als men het totale gemiddelde van 59% in ogenschouw neemt.

Rest als laatste te behandelen de tabel 13. Ook hier is de intussen als bekend veronderstelde omzettingprocedure toegepast. De percentages zijn nu gesplitst naar de variabele wisselaars en constante kiezers. Een en ander is weergegeven in tabel 13 w. Wat nu het eerste opvalt is dat de kiezers van het laagste niveau

Tabel 13 w

ontwikkelingsniveau		political efficacy		
		laag	midden	hoog
laag	wisselaars	12	12	10
	constanten	88	88	90
midden	wisselaars	28	17	8
	constanten	72	83	92
hoog	wisselaars	33	27	15
	constanten	67	73	85

van ontwikkeling de grootste overeenkomst vertonen met het totale beeld van 13% wisselaars en 87% constanten in de steekproef, en dat ook de onderlinge verschillen niet groot zijn. Dit niveau gedraagt zich zelfs stabiel dan het totaal. Aangetekend moet hierbij wel worden dat overeenkomstig tabel 2 deze groep reeds 69% van de totale steekproef omvat. Op het niveau van de gemiddelde ontwikkeling zijn de afwijkingen groter naarmate de efficacy lager is. Dit geldt in nog sterkere mate voor het hoogste ontwikkelingsniveau. De grootste afwijkingen vertonen zich onder de diagonaal van links boven naar rechts beneden met 28, 33 en 27% wisselaars. Deze groepen omvatten echter slechts 6, 2 en 4% van de omvang der totale steekproef, hetgeen eveneens uit tabel 2 is af te leiden. Ook nu dient de interpretatie van de oorspronkelijke tabel 13 weer te geschieden met behulp van tabel 1. De pen van de schrijvers is m.i. iets te snel geweest als wordt geconcludeerd: „The same holds for changers of the highest educational level; the proportion of changers with a high sense of efficacy

⁹ Op. cit. blz. 300-301.

(36%) is remarkably small compared with that for the constant voters (57%)”¹⁰. Want deze groep is met 15% wisselaars zeer dicht bij het totale percentage wisselaars van 13%! Een mijns inziens niet correcte interpretatie. En ook niet geheel juist is de conclusie: „Returning to table 13: the marginal position of the middle educational group is clear: changers have a distribution of efficacy similar to that for the lowest educational level, whereas the distribution for the constant voters approaches more the type characteristic of the highest level”¹¹. Dit meen ik te moeten ontkennen. De overeenkomst tussen de percentages 28, 17 en 8 en 33, 27 en 15 is niet groot, zeker niet als men ook hier weer het gemiddelde percentage wisselaars van 13% mede in aanmerking neemt. Zo vertonen ook de percentages 72, 83 en 92 nogal wat discrepantie met 88, 88, 90, welk verschil door het totale gemiddelde van 87% alleen maar wordt geaccentueerd. De tabellen 6 w, 9 w en 13 w kunnen ook in een dusdanige opstelling worden gegeven dat dan de rijen het totale percentage van 100 opleveren. Tabel 13 w heeft dan de vorm zoals is weergegeven in tabel 13 z.

Tabel 13 z

		political efficacy		totaal
		wisselaars	constanten	
ontw. laag	laag	12	88	100%
	midden	12	88	100%
	hoog	10	90	100%
ontw. midden	laag	28	72	100%
	midden	17	83	100%
	hoog	8	92	100%
ontw. hoog	laag	33	67	100%
	midden	27	73	100%
	hoog	15	85	100%

Tot afwijkende conclusies zal deze opstelling niet leiden. De door de schrijvers gehanteerde matrixvorm verhoogt de duidelijkheid, reden waarom deze hier is gehandhaafd. Het meest opmerkelijke van tabel 13 w is dat de kiezers met een lage efficacy een sterk stijgend percentage wisselaars vertonen bij het stijgen van het ontwikkelingsniveau, en dat het percentage wisselaars toeneemt op hetzelfde niveau bij een aflopende score op de schaal van de political efficacy. Dit leidt tot de voorlopige conclusie dat bij oplopend ontwikkelingsniveau en afnemende efficacy het percentage wisselaars toeneemt. Dit is een merkwaardig

¹⁰ Op. cit. blz. 304.

¹¹ Op. cit. blz. 304.

gegeven, vooropgesteld dat het wisselen van de politieke keuze sneller mogelijke veranderingen tot stand zou kunnen brengen in de politieke machtsverhoudingen en daarmee in het beleid. Want dit wordt dan teweeg gebracht door kiezers die zich daartoe niet of nauwelijks in staat achten, althans volgens de definiëring van de efficacy. Ook hier dient in ogenschouw te worden genomen dat de groepen waar dit het sterkste voor geldt, slechts 12% van de steekproef omvat. De variabele van het politieke onbehagen speelt hier mogelijk een (nog?) onbekende rol.

Het bovenstaande sluit niet uit dat de uiteindelijke conclusies van het artikel „Political efficacy: a further exploration” geheel in overeenstemming zijn met degene die hier zouden kunnen worden getrokken. Dit is derhalve achterwege gelaten. Wat in dit betoog is beoogd is aan het materiaal een verdere uitwerking te geven waardoor die conclusies vanuit een andere hoek worden bevestigd.